

Geloof dat de wereld overwint (1)

Ieder jaar wordt in Londen een wereldwijde Alpha-conferentie gehouden. Tijdens de vorige conferentie sprak de pastor van Paus Benedictus XVI, Mgr. Raniero Cantalamessa.

De gepromoveerd theoloog en voormalig hoogleraar Geschiedenis van het Antieke Christendom legde zijn onderwijstaken neer om deze nieuwe functie te gaan uitoefenen. In de Holy Trinity Brompton Church hield hij een diepbewogen betoog, dat idea – in letterlijke en volledige vertaling – in twee achtereenvolgende afleveringen brengt.

Stof tot nadenken over het christelijk geloof in onze cultuur en over de relatie tussen de rooms-katholieke kerk en de evangelieverkondiging in onze gesecculariseerde samenleving.

1. In zijn eerste brief zegt Johannes: “En de overwinning op de wereld hebben wij behaald met ons geloof. Wie anders kan de wereld overwinnen dan hij die gelooft dat Jezus de zoon van God is?” (1 Joh 5:4-5)

Ik wil graag met u nadenken over dit geloof in Jezus dat de kracht heeft om de wereld te overwinnen, dat wil zeg-

gen: om de wereld te redden. De eerste vraag die ik wil stellen, is deze: welke plaats heeft Jezus in onze samenleving en cultuur? Ik denk dat we daarbij kunnen spreken van ‘presentie – absentie’.

Op een bepaald niveau – in films, romans en in de massamedia in het algemeen – is Jezus Christus zeer aanwezig. Hij is met recht een ‘superstar’.

Ik ben katholiek – en nog Italiaan ook! – maar er zijn tijden dat ik wens dat God ons opnieuw een Luther zou sturen

In een eindeloze stroom romans, films en toneelstukken manipuleren schrijvers de persoon van Christus, soms onder het mom van denkbeeldige en niet-bestaande ‘nieuwe’ manuscripten en ontdekkingen. De Da Vinci Code is slechts één van de laatste en meest agressieve episodes in die serie. Het is tot een mode, een literair genre geworden.

Daarmee wordt handig ingespeeld op de geweldige weerklank van de naam van Christus en alles wat Hij betekent voor een groot gedeelte van de mensheid, waardoor het mogelijk is brede publiciteit te krijgen voor weinig geld en moeite. Het is een vorm van literair parasitisme! Als in extreme gevallen (zoals naar aanleiding van ‘Jerry Sprin-

ger: The Opera’ die in 2005 door de BBC werd uitgezonden) gelovigen reageren en telefonisch protesteren, wordt dat door andere mensen als censuur en onverdraagzaamheid afgedaan. In onze tijd is de richting van het begrip intolerantie veranderd, tenminste in het Westen. Waar vroeger sprake was van religieuze onverdraagzaamheid moeten we nu spreken over onverdraagzaamheid ten opzichte van religie!

Vanuit dit gezichtspunt is Jezus Christus dus zeer aanwezig in onze cultuur en wordt Hij uitgebuit! Kijken we echter naar het terrein van het geloof, waar we Hem zouden moeten vinden, dan ontdekken we een verontrustende afwezigheid of zelfs verwerping van Hem. Allereerst onder theologen. De ene theologische stroming beweert vandaag de dag dat Christus alleen gekomen is tot heil van de heidenen, niet van de Joden (voor hen, zeggen ze, is het voldoende om trouw te blijven aan het oude verbond). Een andere stroming zegt dat ook de heidenen Hem niet nodig hebben, omdat zij, door hun eigen religies, een directe relatie hebben met ‘de eeuwige Logos’ en geen middelaar nodig hebben – het vleesgeworden Woord niet en Zijn offer niet. We mogen ons wel afvragen: voor wie is Christus nog nodig?

Verontrustender is nog wat wij in de samenleving in haar geheel zien, zelfs onder degenen die zichzelf beschouwen als ‘gelovige christenen’. Want, wat geloven die ‘gelovige christenen’ in Europa en daarbuiten eigenlijk precies? Meestal geloven ze in een soort opperwezen, een schepper; ze geloven dat er iets bestaat wat het zichtbare universum en de dood overstijgt. Dat

is een religieus geloof, maar nog geen christelijk geloof, dat immers de persoon van Christus als zijn specifieke onderwerp heeft. Sociologische onderzoeken wijzen dit uit, zelfs in landen en regio’s met een lange christelijke traditie, zoals die, waar ik geboren ben, in centraal Italië. Jezus Christus is nagenoeg afwezig in dit soort religiositeit. Of, om het met het onderscheid dat Karl Barth introduceerde, te zeggen: we hebben hier te maken met religie, maar niet met geloof.

De kerk wordt in het algemeen aanvaard en geacht als een maatschappelijke organisatie, gewaardeerd om haar werk ten behoeve van vrede en sociale gerechtigheid, maar wordt nauwelijks getolereerd of gewoon genegeerd zodra ze begint te spreken over Jezus en zijn Evangelie. Kerkelijke bewegin-

**Waar vroeger sprake was
van religieuze
onverdraagzaamheid
moeten we nu spreken
over onverdraagzaamheid
ten opzichte van religie!**

gen en personen die zich wijden aan evangelisatie en bevordering van het geloof, worden gemakkelijk van etiketten als ‘conservatief’, ‘reactionair’ of ‘fundamentalistisch’ voorzien.

2. Laten we nu deze situatie vergelijken met wat het Nieuwe Testament zegt. Voor Paulus gaat het bij geloof dat zondaren rechtvaardigt en ons de Heilige Geest schenkt (zie Gal 3:2) – in één woord: ‘reddend’ geloof – om het

geloof in Jezus Christus, in zijn paas-mysterie van dood en opstanding: “Als uw mond belijdt dat Jezus de Heer is, en uw hart gelooft dat God Hem uit de dood heeft opgewekt, zult u worden gered.” (Rom 10:9)

Wat de apostel in Romeinen 3 meer dan wat dan ook wil verkondigen is niet slechts dat wij gerechtvaardigd worden door geloof, maar dat we gerechtvaardigd worden door geloof *in Christus*; niet zozeer dat wij gerechtvaardigd worden door genade, maar meer nog dat wij gerechtvaardigd worden door de genade *van Christus*. Christus zelf is het hart van de boodschap, op een dieper niveau dan zelfs geloof en genade. In de hoofdstukken 1 en 2 van dezelfde brief heeft hij ons laten zien hoe de mensheid in het algemeen in een staat van zonde en verlorenheid verkeert, en vervolgens heeft hij de ongelooflijke moed om te verkondigen dat deze universele situatie radicaal veranderd is, “omdat Hij ons door Jezus Christus heeft verlost.” (Rom 3:24)

De bevestiging dat dit heil wordt ontvangen door geloof en niet door werken, is zeker aanwezig in de tekst, en ten tijde van de reformatie was dat ook het punt dat het meest dringend weer in de aandacht gebracht moest worden. Nu we fundamentele overeenstemming op dit punt bereikt hebben (zie het gezamenlijk document uit 1999 van de katholieke kerk en de wereldfederatie van Lutherse kerken), worden we uitgedaagd om te herontdekken en samen te verkondigen wat het fundamentele punt in Paulus’ onderwijs was: de universele relevantie van het heil in Christus.

Niet minder sterk dan Paulus uit zich de apostel Johannes op dit punt. Van hem hebben we al gehoord dat het enige geloof dat de wereld overwint, het geloof in Christus is. De godheid van Christus – en daaruit voortvloeiend de universaliteit van zijn missie en van zijn heil – is, volgens hem, het specifieke en primaire voorwerp van het geloof. ‘Geloven’ zonder nadere toevoeging betekent ‘geloven in Christus’. Het kan ook betekenen ‘geloven in God’, in zoverre dat het God is die de Zoon in de wereld gezonden heeft. Jezus richt zich tot mensen die al in de ware God geloven. Als Hij overal in dit evangelie aandringt op geloof, gaat het over geloof in zijn eigen persoon en werk.

Een snelle blik op het vierde evangelie met het oog op het geloof in de godheid van Christus toont ons hoe dat thema volledig verweven is met het verslag van Johannes. Geloof in Hem die

de Vader gezonden heeft, wordt gezien als ‘Gods werk’, hetgeen God behaagt, zonder nadere bepaling (Joh 6: 29). Dit *niet* te geloven wordt bij gevolg gezien als de zonde bij uitstek: De ‘pleitbezorger’, zo wordt gezegd, “zal de wereld duidelijk maken wat zonde, gerechtigheid en oordeel is: zonde – dat ze niet in Mij geloven.” (Joh 16: 8-9)

Er wordt een duidelijke lijn getrokken die het menselijk ras in tweeën deelt: degenen die wel en degenen die niet geloven dat Jezus de Zoon van God is. Wie in Hem gelooft, zal niet veroordeeld worden; maar wie niet gelooft, is al veroordeeld. En wie gelooft, heeft het leven; wie niet gelooft, zal het leven niet zien (Joh 3: 18, 36). Heel concreet zien we, met de voortgang van de openbaring van Jezus, dat zich twee groepen mensen vormen. Van de ene wordt gezegd dat ‘ze in Hem geloofden’; van de ander, dat ‘zij niet in Hem geloofden’. Op

dezelfde manier is ook na zijn terugkeer tot de Vader het geloof in Hem de grote waterscheiding in het hart van het menselijk ras: aan de ene kant zouden er mensen zijn die, hoewel ze Hem niet gezien hebben, toch geloven (Joh 20:29); aan de andere kant staat de wereld, die weigert te geloven.

3. Een eenvoudige blik op het Nieuwe Testament laat ons dus zien hoe ver we verwijderd zijn van de oorspronkelijke betekenis die het woord ‘geloof’ binnen het christendom heeft. Wat moeten we daarmee in deze ‘nachtelijke’ maatschappij? Niets anders dan wat de apostelen en eerste discipelen gedaan hebben in hun ‘voorchristelijke’ maatschappij! Jezus Christus verkondigen! “Verkondig de boodschap, blijf aandringen of het nu uitkomt of niet.” (2 Tim 4: 2) Geef Christus de plaats terug die Hem in het geloof toekomt. Herhaal met Paulus: “Wij prediken een gekruisigde Christus.” (1 Cor 1: 23) “Wij verkondigen Christus als Heer.” (2 Cor 4:5)

Als je op het Sint-Pietersplein in Rome staat, wordt je oog onmiddellijk getrokken door een obelisk in het midden. Vanuit welke hoek je ook kijkt, die obelisk trekt altijd de aandacht. Zoals de grote mast op een jacht, geeft hij evenwicht aan het geheel. Jezus Christus is de obelisk in het hart van de kerk: op Hem moeten alle ogen altijd gericht zijn en op Hem moeten christenen de mensen attent maken.

Dit is een taak die geen enkele kerk zelfstandig kan voltooien; we moeten onze inspanningen en bronnen bundelen. Concurrentie en rivaliteit op dit terrein is een schande die niet lan-

Hoe geven we de mensen van onze tijd weer een waarachtig zondebesef dat zij volledig zijn kwijtgeraakt?

ger kan worden gerechtvaardigd door enige objectieve redenering. De cruciale vraag aan het begin van het derde millennium is niet langer dezelfde als de vraag die aan het begin van het tweede millennium geleid heeft tot de scheiding tussen de kerk van het Oosten en die van het Westen, en evenmin dezelfde als de vraag die later geleid heeft tot de verdeling tussen protestants en katholiek in het westerse christendom.

De controversen tussen Oost en West gingen over de leer van het ‘Filioque’ (of de Heilige Geest alleen van de Vader uitgaat of van de Vader en de Zoon), of er gedeseemd of ongedeseemd brood gebruikt moest worden voor de eucharistie, en of het zingen van het ‘halleluja’ tijdens de veertigdagentijd moest worden weggelaten. Kunnen we nu werkelijk zeggen dat dit nog steeds zaken van levensbelang zijn voor degenen aan wie wij in onze tijd het Evangelie moeten brengen?

De vragen die in de zestiende eeuw geleid hebben tot scheiding tussen de kerken van de reformatie en Rome, hadden vooral te maken met aflaten en de vraag hoe zondaars gerechtvaardigd worden. Maar opnieuw: kunnen we nu werkelijk zeggen dat dit vragen zijn waarmee in onze tijd het geloof staat

of valt? Tijdens een conferentie in het Centro Pro Unione in Rome heeft kardinaal Walter Kasper er terecht op gewezen dat, terwijl voor Luther de eerste essentiële vraag was hoe hij een overweldigend schuldbesef moest overwinnen en Gods gunst kon verwerven, de vraag in onze tijd precies omgekeerd is: hoe geven we de mensen van onze tijd weer een waarachtig zondebesef dat zij volledig zijn kwijtgeraakt?

Christus zelf is het hart van de boodschap, op een dieper niveau zelfs dan geloof en genade

Hoe moeten wij in een tijd waarin alles en iedereen, te beginnen met New Age, over verlossing spreekt als iets wat mensen in zichzelf moeten vinden, opnieuw de boodschap van Paulus verkondigen dat “iedereen gezondigd heeft en de nabijheid van God ontbeert” en dat wij een Heiland nodig hebben? Ik ben katholiek – en nog Italiaan ook! – maar er zijn tijden dat ik wens dat God ons opnieuw een Luther zou sturen, omdat (afgezien van een paar controversiële punten die ik als katholiek niet helemaal kan aanvaarden) Luther voor mij de man is wiens geloof in Jezus Christus sterker was dan graniet. Hij was het die zei: “Christus verliezen is alles verliezen, Christus bezitten is alles bezitten; als ik Christus heb, bezit ik alles en kan ik alles vinden.”

In de verslagen van middeleeuwse veldslagen (zoals bij Shakespeare) komt er altijd een moment waarop de ordelijke rijen van boogschutters, cavalerie en de rest doorbroken worden en het gevecht zich concentreert rond de koning. Daar, rond hem, wordt de uitkomst van de slag bepaald. Zo gaat het ook voor ons, in de slag van vandaag, om de koning... Het is de persoon van Jezus Christus om wie het draait!

Het punt waarop wij dus in het vervolg onze volledige aandacht moeten vestigen, is: hoe alle christelijke kerken, in broederlijke eendracht, het goede nieuws in onze wereld kunnen verkondigen, waar we beginnen en welke methode we daarbij volgen.

Als het christendom, zoals terecht gezegd is, niet in de eerste plaats een leerstelling maar een persoon is, Jezus Christus, dan volgt daaruit dat de verkondiging van deze persoon en je relatie met Hem de hoofdzaak is, het begin van alle ware evangelisatie. Als je die

Zo gaat het ook voor ons, in de slag van vandaag, om de koning...

volgorde omdraait en de leerstellingen en morele verplichtingen van het Evangelie boven de ontdekking van Jezus stelt, doe je hetzelfde als wanneer je de wagons van een trein vóór de locomotief, die deze moet trekken, zet. In verband hiermee bestaat een belangrijk pastoraal probleem. Kerken met een sterke dogmatische en theologische tra-

Op grond van ons verleden zijn we beter toegeerust om ‘herders’ dan om ‘vis-sers’ van mensen te zijn, dat wil zeggen: beter voorbereid om de mensen die trouw binnen de kerk zijn gebleven, te voeden dan om nieuwe mensen binnen te brengen of mensen ‘terug te vangen’ die afgedwaald zijn. Dit toont aan hoe dringend wij behoefte hebben aan nieuwe evangelisatie die, terwijl zij aan de ene kant openstaat voor alle volheid en waarheid en het christelijk leven, toch ook eenvoudig en basaal is.

Daarom kijk ik met belangstelling en waardering naar de Alpha-cursus. Het lijkt me toe dat die precies is toegesneden op deze behoefte van ons. Dat blijkt al uit de naam. Hij heet niet de ‘Alpha en Omega-cursus’ (zoals je op grond van Openbaring 1 vers 8 zou kunnen verwachten) maar eenvoudig ‘Alpha-cursus’, omdat hij niet pretendeert de mensen van begin tot einde in het geloof te leiden; hij helpt hen alleen ermee bekend te raken, bevordert een persoonlijke ontmoeting met Jezus, en laat het aan andere delen van de kerk over om het nieuw ontvlamde geloof te ontwikkelen.

*Raniero Cantalamessa,
O.F.M. Cap.*

In de volgende **idea** deel twee van de toespraak van Raniero Cantalamessa, over geloof, als de persoonlijke ontmoeting met Christus en als gave van de Heilige Geest.

De originele toespraak is ook uitgegeven door Alpha International in brochurevorm en te bestellen via www.alphacourse.org.